

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 31. januarija 1883.

Obseg: Otava — rujavo posušena. — Žganje — strup. — Prešič Poland China. — Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor. — Tehnično poročilo k projektu o izsuševanju ljubljanskega močvirja. (Dalje.) — Kmetski stariši, vzgojajte prav svoje otroke! — Iz zapisnika Slovenske Matice. — Spomini na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881. (Dalje.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Otava — rujavo posušena.**

Preteklo leto so „Novice“ omenile, da in kako se dajo spraviti različne zelenjave, da se ne konĉajo in da dajo dobro živinsko krmo. Kedar je pa med košnjo vreme tako, kakor je bilo na priliko preteklo jesen, ko je deževalo skoraj dva meseca neprenehoma, manji kmet ne vé kaj početi, uže celó ne, ako nima kozolca ali ne ga dosti, in nasledek je ta, da gre prav mnogo najboljše krme v nič. Uĉenjaki, posebno, ako so sami véliki posestniki in jim tedaj pri tako neugodnem vremenu preti še veĉa škoda, pa modrujejo, kako braniti se takim neodvraĉljivim naravnim nezgodam. Posebno Angleži, Amerikanci, pa tudi naši domaĉi véliki posestniki na Ćeskem in Ogerskem, poskušajo vsakovrstna sredstva, toda za gorko solnĉno vreme pri sušilu mrve se še do zdaj ni našlo nadomestila. Razpisala so se velika darila za pripomoĉek umetnega sušenja mrve. Napravili so mehaniki vsakovrstnih strojev, toda vsak je imel vsaj po eno napako, ako ne veĉ; ali ni dosti sušil, ali pa sušil predrago, tako da bi se bilo za stroške sušenja lahko kupilo najboljše drugo seno in še veĉ.

Drugo sredstvo je ravno zgoraj omenjeno kisanje. Pa tudi to ima nasprotnika. Eni trdijo, da živina tako kisline nerada ali celó ne mara jesti, to posebno oni gospodarji, kateri so poskušali skisati samo na sebi kisle trave od moĉvirnih travnikov. Tudi ugovarjajo drugi, da gre pri kisanju preveĉ mrve v škodo, ker jo po vrhu zmiraj nekaj zgnjuje, nekaj splesnuje in ob vseh krajih se je precéj ponesnaži s prstjo, da se mora po tem zavreĉi; tako, trdijo, pokonĉa se kisane mrve deseti del ali še nekaj veĉ.

Poskušali so za to drugi zopet drug naĉin: sušilo na rujavo, pri katerem se pa, kar uže imé kaže, potrebuje vsikakor nekoliko lepega vremena. Rujavo sušilo priporoĉajo strokovnjaki po svojih skušnjah tako-le: Kedar je pokošena trava toliko suha, da zaĉenja šumeti, tedaj se, dokler je še perje in cvetje voljno na steblih, zloži v velike, vsaj 6 metrov popreĉne mere široke kope in tako, da jo prinašajo ljudje po legah ĉez vso kopo segajoĉih, katere se vselej sproti dobro potlaĉijo. Tlaĉiti se mora zmiraj od srede proti kraju in paziti je, da ne ostane nič nepotlaĉenega, ker pri najmanjšem pogrešku mrva zaĉne plesnovati in tudi gnjiti.

Kedar je kup dosti visok, dene se na vrh še za dobro ped na debelo slame in se potem tlaĉi še dobre pol ure. Na to se kup pusti. Uže tretji dan razgreje se kup tako, da ni moĉ roke notri drŹati, in zdaj se mora kup prav na miru pustiti. Vnetja se ni bati, ako se trava ni spravila presurova, ĉesar se je vsikakor ogibati. Po šestih do osmih tednih zgubila se je vroĉina, in mrva je suha in gotova. Potem se ali koj na mestu odjemava, ali pa spravi pod streho k drugi mrvi in od tod porabi. Živina tako krmo prav tako rada jé, kakor navadno sušeno.

Žganje — strup.

Da je žganje pravi strup za naša gospodarstva strup za druŹinsko Źivljenje, pa tudi strup za zdravje nesreĉnih žganjepivcev, o tem imamo Źalibog tudi med Slovenci preveĉ Źivih dokazov pri mnogih na boben prišlih zemljišĉih, v mnogih druŹinah, katerim je žganje pravo prokletstvo, vniĉujoĉe mir, zakonsko Źivljenje, izrejo otrok in blagostanje, in vzrok prezgodne smrti nepozabljivega žganjepivca. Nekatero druge deŹele, posebno one, v katerih bivajo judje, pa so v tem oziru še bolj nesreĉne; tam so kmetje uže skoraj brez izjeme v pestéh judov, vsi zadolŹeni in prav v vsakem oziru tlaĉani in sluŹni judov in vse to s pomoĉjo žganja. Ako se v onih deŹelah nahaja še tu ali tam trezen in zato premoŹnejši gospodar, zalezuje ga jud s prilizovanjem, postreŹnostjo in hvalo tako dolgo, da ga privadi na žganje, in ako se mu to posreĉi, zgubljen je on, zgubljeno njegovo premoŹenje, vniĉena njegova druŹina.

Žalibog opazujemo tudi v naših deŹelah take brezvestne sleparje, ki lové lahkomišljene gospodarje in gospodinje na žganjarske limanice; ko jih pa imajo navaŹene, goljufujejo in skubijo jih, dokler le še krajcar ĉutijo pri njih, ali pa dokler jih ne spravijo v prezgoden grob.

Gospóska, duhovŹina, druŹbe, bratovŹine, ĉasniki in knjige vojskovale so uže hudo vojsko zoper kugo žganjepitja, toda dozďaj le tu in tam z nekolikim vspehom, veĉidel pa prav zastonj.

Pred nekaj leti sklenila je Gališka deŹelno postavo zoper pijanĉevanje sploh, kar tam veljá v prvi vrsti žganju, ker se vina in piva tam skoraj nič ne pije, ampak drŹi se gospoda ĉaja, ljudstvo pa sploh žganja v judovskih krĉmah. — Ta postava pozdravljala se je z veseljem, ker Źuga posebno ojstre kazni v denarjih in

zapora krčmarjem, kateri čez mero prodajo pijače gostom in so tako v pri vrsti krivi pijanosti. Vidi se tudi, da ta deželna postava nekoliko pomaga. Pijancev se ve da ne bo preobrnila nobena postava, ampak doseže se toliko, da se pijančevanje ne širi in da bo morebiti drug rod one dežele treznejši, premožnejši, da se bodo stran preseljevale pijavke judovske, vse to v srečo deželi.

Žalibog, ta postava za zdaj velja samo za Galicijo, pa upamo, da si bodo enako postavo sklenile tudi druge dežele, ako se bode kuga žganja še dalje tako širila.

Tudi v državnem zboru preteklo leto sklenjena postava, katera naklada žganjetočnikom prav visok davek, bo morebiti imela nekoliko dobrega vpliva, ker gotovo marsikaterega zapeljala je prilika, da je postal pijanec, ker je vsled nove postave mnogo manj žganjarij, bo tudi manj prilike, tedaj upajmo, da tudi manj pijancev.

Prav velike važnosti pa je napredek v kemiji, katerega objavlja prof. E. Winkelhofer. Najnovejše iznajdbe v analistični kemiji podajajo nam sredstva, s katerimi se popolnem zanesljivo dokaže hud strup v žganji, razun družih posebno hud strup z imenom „Amylalkohol“, čegar vžitek povzroči pečenje v ustih, vročino glave, bljuvanje, bolečino glave in dušenje. Prav malo tega strupa napravi pijanost. Ni še skušenj do zdaj, koliko splošnih zdravstvenih nasledkov ima vzrok v žganji in koliko v strupu,

ki je v žganji; sme se pa trditi, da so v prvi vrsti škodljivi zdravju omenjeni strupi (Propyl-, Isobutyl- in Amyl-Alkohol).

Onih strupov je v žganji tem več, čem manj je očiščeno onih oljnatih delov, ki se sploh imenujejo „Fusel“.

Kemične skušnje podajajo nam pa danes sredstva, s katerimi se more s posebno natančnostjo dokazati tudi $\frac{1}{10.000}$ del teže onega strupa med žganjem.

Ako je tedaj pri 9999 težnih delih le en sam del onega oljnatega strupa vmes, kemija ga najde.

To dokazovanje samo na sebi sicer nima za splošnost posebnega pomena, tako malo kakor dokazovanje, da je „nikotin“, strup v tabaku, hud strup, in da tudi tako priljubljena kava ni brez strupa, in marsikdo bo ugovarjal, da je največ strupa v apotekah, in vendar nam ga zdravniki podajajo vsak dan.

Pri žganji je druga. Pri njem vidimo vsi grozne, za človeštvo pogubne nasledke, in vsi ljudoljubi borijo se zoper to kugo. Zdaj pa nam je kemija podala sredstvo, v žganji dokazati celó mali del zeló hudega strupa, in v tem je ljudskim zastopom in vladi dana prilika, prepovedati in zabraniti prodajo one vrste najškodlivejših žganj, v katerih se nahaja gotov del imenovanega strupa. δ. π.

Prešič Poland - China.

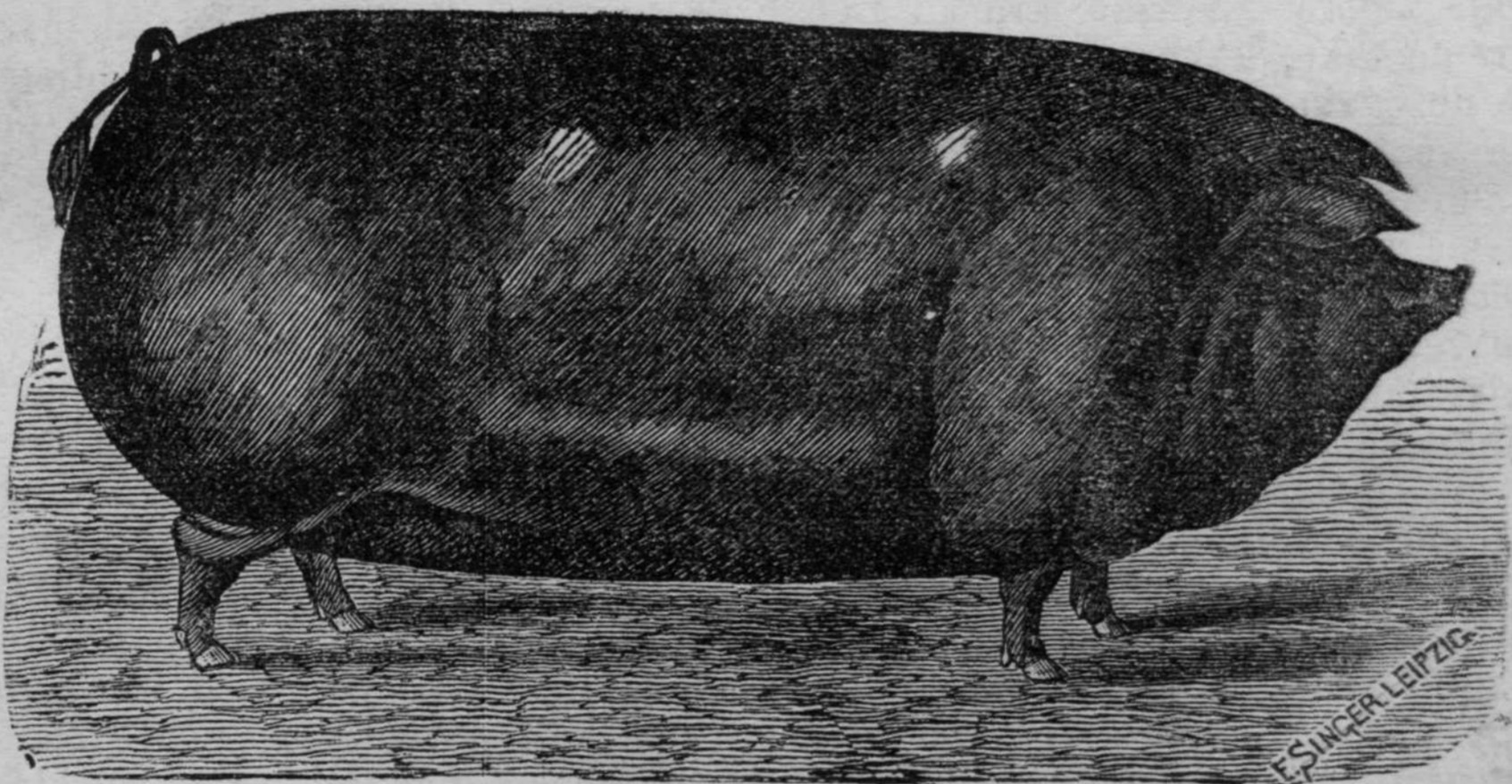
To za pitanje posebno priporočano pleme prešičev vpeljal je iz Amerike prvi A. Wittekind v Borstel-u v Šlesvik-Holsteinskem.

Akoravno bi se k nam to pleme zdaj le z neprimerno velikimi stroški moglo dobiti, vendar je zanimivo tudi to novost poznati, in, kedar je prilika, poskusiti, ker slovenski gospodar poleg govedi skupi za prešiče še največ denarja.

Leta 1879. dobil je Wittekind prvi par, mrjasca in svinjo tega plemena iz Amerike. Drug par naročil si je leta 1880., pa od družega tamošnjega živinorejca, da bi ne imel sorodnih žival. Leta 1881. naročil si je štirikrat skupaj 3 mrjasce in 5 svinj. Leta 1882. pa je nakupil dva mrjasca in 6 svinj, ki so bili vpeljani iz Amerike, in eno doma izrejeno svinjo istega plemena z nekoliko mladiči.

To pleme prešičev je, kakor podoba kaže, črne barve z nekaj belimi lisami, ima tanka viseča ušesa, kratko, široko glavo, je šibkih kosti, ki so pa vendar dosti krepke nositi mnogokrat velikansk život. Odlikujejo se ti prešiči posebno po nenavadno šibkih nogah, pa so vkljub temu urni in lahko hodijo.

Po skušnjah imenovanega gospodarja se to pleme

prešičev lahko spita v vsaki starosti in se s prav tisto pičo več priredi pri njem, kakor pri družih plemenskih, in to enako gledé masti in mesa. To pleme je zeló mirno in ubogljivo in se mu tudi mrzlo podnebje dobro prilaga. Kakor zdaj strokovnjaki trdijo, bo to pleme prešičev spodrinilo vsa druga plemena enako, kakor se je to zgodilo v zapadnih deželah severnih združenih držav, kakor hitro se bode moglo pri nas zarediti.

„W. L. Z.“

Kmetijska družba kranjska in njen glavni odbor.

Česar človek ne vé, tega za-nj ni, in ako nepodučen hoče govoriti o neznani mu reči, se bo večidel motil; takim ljudem latinec svetuje: „si tacuisses...“ „ako bi bil molčal, ostal bi bil moder“.

Enako so si mislili oni, katerim je bolj ali manj znano dosedanje delovanje kmetijske družbe kranjske, njenega glavnega odbora in v njem v prvi vrsti družbenega tajnika, nedosegljivega dr. Bleiweisa, ko so čuli

nekatero po vsem neopravičeno, čisto neutemeljeno obsojbo tega delovanja.

Nobeno delo človekovo sicer ni popolno, vsako ima pomanjkljivosti in napake, tako je bilo in tako bode tudi vprihodnje; toda, kdor sodi človeška dela, mora tudi meriti s človeško mero in s to mero v roki bo poklican in nepristransk sodnik spoznal, da družba kmetijska ni rok križem držala, da ni bila slepa za potrebe, ne gluha za želje kmetovalcev, temveč da je storila prav mnogo kmetijstvu našemu, ne samo udom družbe, na korist.